33 F.

824

DE Z.A. TAALBOND

EN

De Taalvereenvoudiging.

Stellenbosch:
Pro Ecclesia Drukkerij.
1904.

A
439.3609
ZUI

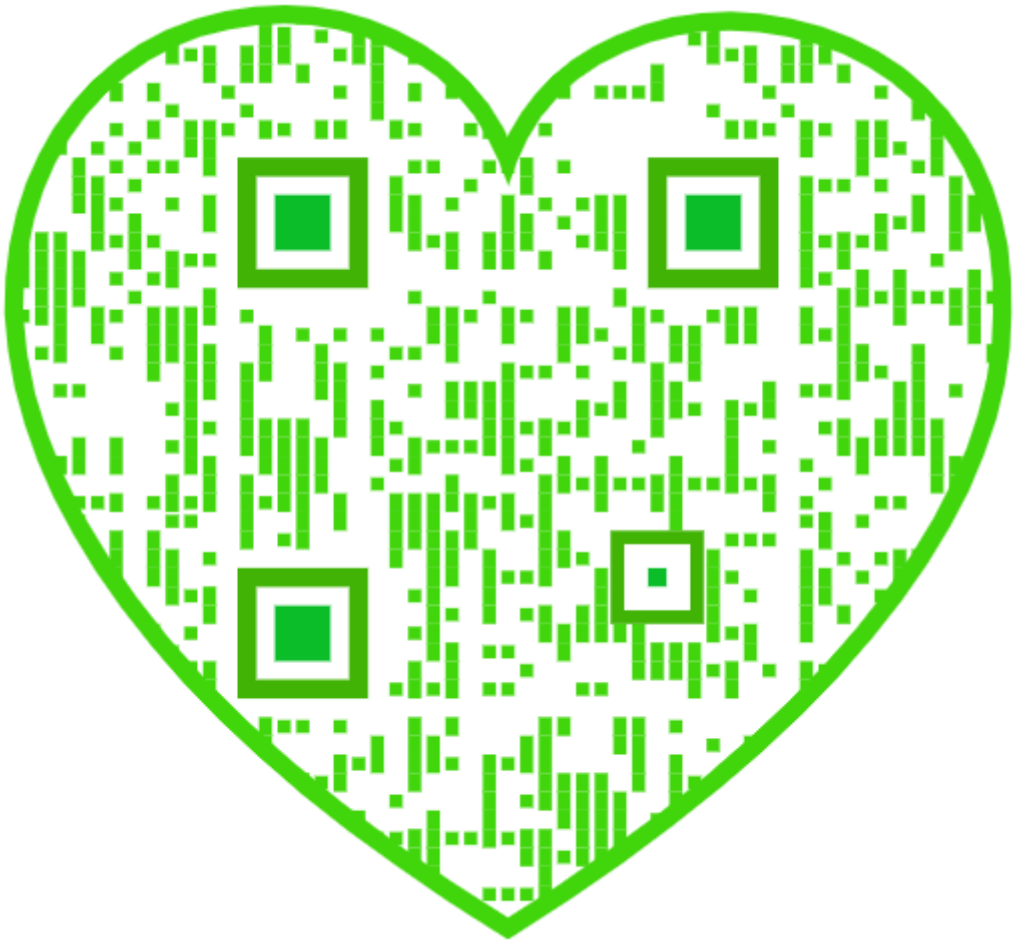

DE Z. A. TAALBOND

EN

De Taalvereenvoudiging.

Stellenbosch :
Pro. Ecclesia Drukkerij.
—
1904.

DE Z. A. TAALBOND

EN

DE TAALVEREENVOUDIGING.

"Professor VILJOEN deed verslag van zijn zending naar Nederland in zake de taalvereenvoudiging, en bracht voor de vergadering de schriftelijke opgave dezer vereenvoudigingen, als gelegd voor de Commissie voor Taal- en Letterkunde bij de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en door dat Genootschap aangenomen en bekrachtigd.

"Nadat de dank der vergadering gebracht was aan Professor Viljoen, en allen, die hem in dezen met raad en daad hadden gediend, en bij name aan de heeren Professor Dr. J. W. Muller (Utrecht), Professor Dr. G. Kalff (Leiden), Dr. G. J. Boekenoogen (Lid van de Redactie van 't Groot Nederlandsch Woordenboek te Leiden), Dr. N. Mansvelt (Oud-Superintendent van Onderwijs in de Z.A.R.), werd besloten:

"Dit document als Charter te laten drukken in den vorm eener brochure, en met toelichtingen uit te geven, ter verzending aan alle onderwijzers en docenten in de Nederlandsche taal in Zuid-Afrika, ze tevens verzoekende hun goed- of afkeuring schriftelijk te kennen te geven, of hun gedachten uit te spreken in verband met deze belangrijke zaak. Ter opheldering zullen verder aan de brochure worden toegevoegd parallel-kolommen van denzelfden tekst, in de oude en in de nieuwe spelling."

Uit de Notulen der Vergadering van 't Bestuur van den Z.A. Taalbond, gehouden te Stellenbosch, op Zaterdag, 30 Januari 1904.

"'t Zal niemand bevreemden, dat naarmate zich in de laatste jaren onder de Afrikaanders een krachtiger nationaal gevoel heeft geopenbaard, ook de liefde voor de moedertaal meer aan 't licht is gekomen. Zijn ze 't in zooverre eens, dat ze allen zeggen: 't Hollandsch is en blijft onze taal; we moeten de rechten daarvan handhaven en de studie ervan bevorderen,' toch heerscht er een belangrijk verschil van gevoelen omtrent de vraag, welke de bepaalde vorm zijn zal, dien 't Hollandsch in Zuid-Afrika zal moeten aannemen, en wat men zich dus ten doel moet stellen bij de aankweeking der taal.

"Wie met den loop onzer geschiedenis bekend is, zal zich hierover geenszins verwonderen, maar eerder verbaasd en dankbaar zijn, dat dit verschil van gevoelen niet nog grooter is. Dat alle verschil echter, voor zoover 't bestaat, nadeelig is voor de beoefening der moedertaal, en dat 't, vooral naast den krachtigen invloed van 't Engelsch, dat naar den voorrang streeft, gevaarlijk moet zijn voor de belangen onzer taal, laat zich gemakkelijk begrijpen.

"Op de school toch heeft men dezelfde taal onderwezen, die in Nederland op de school gebruikt wordt. Dit heeft echter niet kunnen beletten, dat er ten onzent belangrijke, uiteenloopende richtingen zijn ontstaan. Ook zij, die willen, dat wij ons voortdurend aan 't zuivere Nederlandsch zullen houden, kunnen 't niet ontkennen, dat, in den regel, zelfs de verst gevorderden onder ons er niet toe komen, de taal juist zóó te schrijven en te spreken als de beschaafde Nederlander. Natuurlijk is dit ten deele 't gevolg van 't te betreuren feit, dat er aan de beoefening onzer moedertaal op de school niet genoeg tijd gewijd wordt. Voor een groot deel echter hangt 't samen met onzen volksaard en onze landsomstandigheden. Een van de gevolgen hiervan is geweest, dat er bij de studeerende jeugd veelal de meening is ontstaan, dat 't Nederlandsch een bij uitstek moeilijke taal is, en dat men ze tegen heug en meug een gedeeltelijk vreemde taal wil opdringen.

"Hier bleef 't ook niet bij, maar van lieverleê begon men zich in nieuwsbladen en elders van een taalvorm te bedienen, die zoowel in de gewone taalregels, de spelling en grammatica, als in de woordenkeus en het woordgebruik, van de erkende afweek. Had men dus ten onzent reeds te maken met de oude zoowel als de nieuwe richting en bovendien nog met de beweging, die zegt: "Skrijf soos jij praat," men liep nu gevaar, dat de verwarring in den loop des tijds nog grooter zou worden, tot niet geringe schade van de taal, die ons allen zoo dierbaar is.

"Met 't oog op deze omstandigheden maakte Professor de Vos, als Voorzitter van 't Bestuur van den Z.A. Taalbond, eenigen tijd geleden gebruik van de gelegenheid, welke hem een vacantiereis door de beide Republieken verschafte, om eerst te Bloemfontein en daarna ook te Pretoria met mannen van gezag deze kwestie te bespreken. De vraag werd gedaan, of de tijd niet gekomen was, dat vertegenwoordigers van de beide Republieken en van de Kaapkolonie elkaar op een taalconferentie zouden ontmoeten, ten einde deze zaak te bespreken en te zien in hoever 't mogelijk was, de verschillende richtingen te vereenigen. Dit plan vond algemeen bijval, en in ieder dezer staten werd een Commissie gevormd om zoodanige voorstellen te doen als van belang werden geacht."

Zóó schreef de Uitvoerende Commissie, die was aangesteld door "*het Eerste Congres ter Vereenvoudiging der Nederlandsche Taal*, gehouden te Kaapstad op 4 en 5 Januari 1897," in hare "historische toelichting van de Verrichtingen der Taalconferentie."

Bedoelde Conferentie of Congres hield gedurende twee dagen zitting, en werd bijgewoond door: de Professoren de Vos, N. J. Hofmeyr, Logeman en Viljoen, Ds. Moorrees en de heeren M. J. Stucki en J. H. Hofmeyr, uit de Kaapkolonie, Ds. Bosman, Dr. Reinink en Nico. Hofmeyr (beide laatsten leeraren aan het Staats-Gymnasium te Pretoria), uit de Z. A. Republiek, en Dr. Brill (Rector van het Grey College te Bloemfontein), uit den Vrijstaat.

Het Congres had dus een nog al vertegenwoordigend karakter.

Breedvoerig besprak en geduldig overwoog het de voorgebrachte taalmoeilijkheden, die vele en velerlei bleken.

De voornaamste daarvan echter kunnen worden teruggegeven in de woorden van een lid van het Congres, zooals door hem laatst uitgesproken bij de jaarlijksche prijsuitdeeling van den Z. A. Taalbond.

"Het Hollandsch van Nederland," zei hij, "het geschreven en boek-Hollandsch, heeft voor zelfs een ijverigen en bedreven student altoos lastige kniksporen, doorslagplekken, slagijzers en knippen, waaruit men zich slechts kan redden door een gedurig naslaan van van Dale, de Vries en te Winkel, wat toch maar steeds een lastig en verdrietig werk is (Hoor). Waarom moet ik, als ik van een komkommer, of een pompoen, of een aardappel, of een patat, of van een weg of straat schrijf, onderzoeken of het ding mannelijk of vrouwelijk is, of ik in den derden of vierden naamval "de" dan wel "den" er vóór moet plaatsen, of ik, wanneer ik daarnaar refereer, moet gewagen van een "zij" of "hij", of ik "haar", dan wel "zijn" of "deszelfs" moet zeggen? (Gelach). De meest beschaafde Hollander heeft die lastige onderscheidingen in zijn spreken al lang afgeschaft en beschouwt hem, die zich nog daarvan bedient in den vriendenkring als 'n pedant of 'n gek. Waarom moeten wij Afrikaanders, in onze competitie der talen, steeds onder dien ballast zwoegen? Waarom moeten wij bovendien altoos gaan kijken of de Vries van ons eischt, dat wij in de eene opene of lange syllabe een enkele O of E zullen gebruiken, maar in een andere een dubbele? Waarom moet het een doodzonde zijn, wanneer ik "geloven" spel met één O, en evenzeer wanneer ik in "belooven" twee OO's stop? Waarom moet gij, jongkerels, wanneer gij een verlOvingsbrief aan het meisje uwer keuze wilt schrijven, eerst angstvallig gaan

uitsnuffelen, of het gewichtig woord al of niet aan één O genoeg heeft? En zoo ook met de E. Waarom moet ik, om mijn grammatikale eer niet te verliezen, steeds onthouden dat "beeren" (meervoud van het woord dat "muurstut" beteekent) gespeld wordt met twee EE's, maar "beren" (meervoud van 'n zeker dier) met één E, doch "beeren" (meervoud van een ander dier) alweer met twee EE's?. (Gelach).

"De geleerden kunnen ons natuurlijk allerhande etymologische en andere kunstredenen voor deze en dergelijke excentriciteiten noemen—namelijk wanneer men hun tijd geeft om hun boeken te raadplegen. Maar, helaas, zelfs onder hen is er niet één uit de tien, die altoos precies weet, hoe op deze strikvragen te antwoorden.

"In Holland zijn al deze fijne onderscheidingen al lastig genoeg en willen Kollewijn en anderen den sukkelenden leerling er van ontslaan; maar hier in Z. Afrika, in den strijd tusschen de talen, is het precies aan een wedren gelijk, waarin men het Engelsche paard een "feather weight jockey" geeft, maar het Hollandsche met een honderd pond of wat extra bezwaart (gelach).

"Wijd en zijd klaagt men over zulk een ongelijken wedijver. Vooral onze beste Hollandsche onderwijzers—te Stellenbosch, Bloemfontein, Pretoria b.v.—klagen."

Elk lid van het Congres van 1897 bleek verlangend om deze en andere bezwaren uit den weg te ruimen, maar tevens afkeerig van elken stap, die het denkbeeld zou kunnen voeden, dat men in dezen onafhankelijk van Nederland wilde te werk gaan. Dr. Reinink, zoo zeggen de notulen, "wijst er op, dat de beweging ter vereenvoudiging van 't Nederlandsch in Nederland veld wint, en dat de Transvaalsche Commissie gaarne in overeenstemming met de beweging in Nederland wil te werk gaan." De heer J. H. Hofmeyr maakte gewag van een voorstel in dien zin door hem op een vergadering der Kaapsche Commissie ingediend, en Dr. Brill "kan er zich geheel en al bij neerleggen de Kollewijn [of Vereenvoudigings—] Partij in Nederland zooveel mogelijk te steunen, maar hij verklaart zich beslist tegen het scheppen van een tweede Nederlandsche taal in Zuid-Afrika." Ook Ds. Moorrees "acht samenwerking met Nederland zeer gewenscht." De Secretaris, de heer Nico Hofmeyr "wil, dat men duidelijk verstaan zal, dat de kwestie eener Afrikaansche Taal op 't Congres niet thuishoort. Wij zijn hier om 't Nederlandsch te helpen vereenvoudigen, zonder meer."

In dezen geest handelend nam het Congres toen wel unaniem een tal van vereenvoudigings-voorstellen aan, grootendeels in de Kollewijnsche richting, hoe wel niet zoo ver gevoerd;

maar tevens besloot het, op voorstel van den heer J. H. Hofmeyr, aan de Uitvoerende Commissie (bestaande uit Prof. de Vos en Dr. Viljoen, van de Kaapkolonie, Dr. Brill, van den Oranje Vrijstaat, en Dr. Reinink en den heer Nico Hofmeyr, van de Z.A. Republiek) op te dragen: "Een verklaring te bekomen van gezaghebbenden op taalgebied in Nederland (zooals b.v. de Koninklijke Academie van Wetenschappen, de Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, de Literarische Faculteiten der verschillende Universiteiten, het Bestuur van de Nederlandsche taalcongressen en prominente mannen, naar goedvinden der Commissie) met raadpleging der Vereniging tot Vereenvoudiging der Schrijftaal in Nederland, dat de door dit Congres voorgestelde vereenvoudigingen niet in strijd zijn met het Nederlandsche taaleigen."

Wegens onderscheidene redenen, waaronder vooral de verwikkelingen, die den grooten Zuid-Afrikaanschen oorlog voorafgingen, kon geruimen tijd niet veel meer aan de vereenvoudigingszaak worden gedaan. Maar dat het Taalcongres niet zonder invloed was gebleven, bleek o.a. daaruit, dat zijn voorzitter, Professor de Vos, die tevens voorzitter is van onzen Z.A. Taalbond, in den loop van het jaar 1902 een schrijven ontving van het Departement van Onderwijs in de Transvaal, vragende, of de Congresbesluiten officieele kracht hadden en als bindend konden worden beschouwd bij het geven van onderwijs in de Hollandsche taal. Hoewel het antwoord moest zijn, dat zij nog geen officieele sanctie uit Nederland hadden bekomen, gaf de vraag toch aanleiding tot een hernieuwd bepalen van de aandacht bij het onderwerp. Gevolgelijk werd Dr. W. J. Viljoen verleden jaar door het Hoofdbestuur van den Z.A. Taalbond verzocht, schriftelijk rapport uit te brengen over de vereenvoudiging onzer schrijftaal, in grammatica, woordvorm, woordenkeus en woordgebruik. En toen hij het voornemen opvatte een bezoek aan Europa te brengen, werd het volgende besluit door hetzelfde lichaam genomen: "Professor W. J. Viljoen opdracht te geven, om, gedurende zijn verblijf in Europa, te onderhandelen met het Leidsch Letterkundig Genootschap en andere erkende vereenigingen op taalkundig gebied betreffende zekere vereenvoudigde vormen in het gebruik der Nederlandsche taal, vooral in Zuid-Afrika, ten einde deze officieel erkend te krijgen, om ze later ter bekrachtiging voor te leggen aan de Kaapsche Universiteit, als leiddraad ook voor examinatoren."

Professor Viljoen vertrok in de maand April van verleden jaar naar Europa, voorzien van een geloofsbrief volgens de strekking van deze resolutie. In een schrijven van den voor-

zitter, hem achterna gezonden, werd het standpunt door den Taalbond gekozen nogeens duidelijk omschreven:

"Wij willen geene nieuwe taal gaan scheppen, die den naam van Nederlandsch niet waardig zal zijn. Wij wenschen, dat ons nageslacht zich nog altijd zal kunnen bedienen van de literatuur van Nederland. Maar wij zijn verplicht rekening te houden met onzen volksaard en landsomstandigheden en ook met den sterken wedijver van de Engelsche taal hier te lande. Door al te conservatief te willen zijn en naar het onmogelijke te streven, zouden wij alleen op den duur des te meer schade lijden.

"Wij houden ook het oog op veranderingen en vereenvoudigingen, die in Nederland zelf burgerrecht hebben verkregen en wenschen daarvan gebruik te maken, voor zoo ver zij ons van dienst kunnen zijn, en dienen daarin de ondersteuning te hebben van lichamen die op taalkundig gebied met gezag kunnen spreken.

"Wel te verstaan dus, wij sluiten ons daarmede bij geen partij in Nederland aan . . . .

"Als wij aan de Universiteit alhier, zoodoende, de verzekering kunnen geven, dat wat wij bedoelen uit 't bovenstaande oogpunt beschouwd moet worden, en ook in Nederland zoo beschouwd wordt, dan, dunkt mij, zal zij daarmede tevreden zijn."

Professor Viljoen toog bij zijn aankomst in Europa dadelijk aan het werk. Hij stelde zich in mondelinge en schriftelijke communicatie met mannen en lichamen van gezag en aanzien op taalkundig gebied in Zuid-zoowel als Noord-Nederland, met Vlamingen zoowel als met Hollanders, met leden van de Letterkundige Faculteiten aan de Universiteiten, met Bestuursleden van het Algemeen Nederlandsch Verbond, van de Maatschappij der Ned. Letterkunde, van de Vereniging tot Vereenvoudiging van Spelling en Schrijftaal, van de Koninklijke Academie van Wetenschappen en van de Koninklijke Vlaamsche Academie te Gent. Hij bezocht o.a. Brussel, Gent, Leiden, Utrecht en Amsterdam, aan vergaderingen en discussiën deelnemende, en tevens beroemde mannen ontmoetende, in *België*: Dr. Paul Fredericq (Professor in de Geschiedenis te Gent en bekend schrijver), Professor Vercouille (schrijver van het bekende Etymologisch Woordenboek), Dr. de Vreese (oud-redakteur van het Groot Nederlandsch Woordenboek), Rechter Obrie, den heer Meert (Secretaris van den Gentschen tak van 't A.N.V.), en in *Nederland* mannen als: Dr. J. W. Muller (hoogleeraar in de Ned. Taal en Letterkunde te Utrecht, en gewezen lid der Redactie van het Woordenboek der Nederl. Taal), Dr. Kalff (hoogleeraar in de Nederlandsche Letterkunde

aan de Universiteit te Leiden), Dr. Boekenoogen (Secretaris van de Commissie voor Taal- en Letterkunde bij de Maatschappij der Ned. Letterkunde te Leiden, Lid van de Redactie van het Woordenboek der Nederlandsche Taal, en Buitenlandsch Eerelid van de Koninklijke Vlaamsche Academie), Dr. Verdam (hoogleeraar in de Nederlandsche Taal te Leiden, Lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam, en Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent), Dr. Hesseling (privaat docent aan de Universiteit te Leiden, Lid van de Kon. Academie van Wetenschappen te Amsterdam en schrijver van een werk over het Afrikaansch), en tal van andere geleerden.

Overal vond hij sympathie en erkenning van de moeilijkheden aan de beoefening van de Nederlandsche schrijftaal, in spelling en grammatica, verbonden. Een Noord-Nederlander van beroemdheid overal waar Hollandsch wordt gesproken of gelezen, hoewel zelf geen lid van Kollewijns Taalvereenvoudigings "Vereniging," schreef hem: "Niemand zal, geloof ik, *niet* zeer toejuichen als Zuid-Afrika dit *zeer dubbelooze juk*, dit struikelblok, afwerpt. Bij uwe toestanden is behoud onzer spraakkunst en spelling onzinnig en—gevaarlijk."

Maar aan den anderen kant deden zich toch bezwaren voor. Ettelijke sympathieke mannen wilden niet officieel en openbaar samengaan met de Kollewijn-partij als geheel, waarom Dr. Viljoen zijne Afrikaansche opdracht zorgvuldig moest gescheiden houden van de Nederlandsche Vereenvoudigingsbeweging. Hoe dan de Zuid-Afrikaansche voorstellen, hetzij in hun geheel of gedeeltelijk, bekrachtigd te krijgen? Door aan te kloppen bij de Nederlandsche Regeering? Dàt kon niet, eerstens, omdat er in Nederland eigenlijk geen officieele spelling bestaat, afkeerig als men daar in het algemeen is van Regeeringsgezag in dergelijke zaken, en, tweedens, omdat er thans over het spellingvraagstuk groot verschil bestaat onder het publiek, onder onderwijzers en leden der Regeering zelfs. Inderdaad zijn er in Nederland twee spellingstelsels. Zou Dr. Viljoen dan een onmiddellijk beroep doen, zelfs zonder voorafgaande voorbereiding, op Taalvereenigingen en Maatschappijen van gezag?

Dat zou hebben moeten geschieden op het gevaar af van de twee richtingen—de behoudende en de hervormende—daar tegen malkander in 't harnas te jagen en had kunnen uitloopen op een met geringe meerderheid verkregen uitslag, of op geen uitslag hoegenaamd. Dàt vooral moest vermeden worden. Van onze Taalzaak mocht geen *Nederlandsche* partijkwestie worden gemaakt.

Handelende volgens zijne instructies wendde onze afgevaardigde alle krachten aan om beide partijen privaat en semi-privaat op de hoogte te brengen van onze eigenaardige taaltoestanden en behoeften en ze te overtuigen, dat het voor ons van het hoogste belang was, dat, wat ook door de taalmannen van Nederland daaromtrent mocht worden besloten, het besluit eenparig of zoo na mogelijk eenparig diende te worden genomen.

In dat streven slaagde onze gemachtigde bij uitnemendheid.

Na een vergadering, op 19 September, met de "Commissie voor Taal en Letterkunde bij de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden," waarvan Professor Verdam, als voorzitter, en ongeveer twintig andere Professoren, leden der Commissie, deelnamen, en na daarop gevolgde schriftelijke inlichtingen, ontving Dr. Viljoen, op den 5 October van verleden jaar, van Dr. S. G. de Vries, als Secretaris van genoemde Maatschappij, de door zijne bestuursleden onderteekende VERKLARING, die, sedert verrijkt met de naamteekeningen van over de veertig andere geleerden, waaronder die van al de leden der Letterkundige Faculteiten in Nederland en België, als "EERSTE BIJLAGE" deel uitmaakt van deze brochure en in de Taalbondresolutie aan het hoofd van deze toelichting ons "CHARTER." wordt genoemd.

Dit stuk wordt, allen onderwijzer en docenten in de Hollandsche taal zoowel als anderen belangstellenden, ter aandachtige lezing aanbevolen. Daaruit zal blijken, dat de hoogste autoriteiten op taalkundig gebied in Nederland—zonder verschil van richting—verklaren:

1. "Dat de algemeene beginselen volgens welke de Zuid-Afrikaansche Taalbond bij het vereenvoudigen van de schrijftaal in Zuid-Afrika wil te werk gaan in overeenstemming zijn met de wetenschappelijke begrippen omtrent de eischen eener taal;

2. "Dat de voorstellen tot vereenvoudiging van de spelling in Zuid-Afrika niet in strijd zijn met het karakter en de wetten der Nederlandsche Taal;

3. "Dat het alleszins gerechtvaardigd is om woorden en uitdrukkingen, die in Zuid-Afrika algemeen bekend zijn ook in de schrijftaal te gebruiken, en dat kleine wijzigingen in woordgebruik en taalvormen, zooals die welke de Zuid-Afrikaansche Taalbond voorstelt, geen afbreuk doen aan de hoogere eenheid der Nederlandsche taal."

De vereenvoudigingen waarop deze "verklaring" slaat, sluiten niet al de wijzigingen der Kollewijnsche richting in, hetgeen in enkele opzichten niet te betreuren is, daar Kollewijn, streng de beschaafde *spreektaal* van *Nederland* volgende, enkele veran-

deringen in de schrijftaal voorstelt, die voor Afrikaanders geene vereenvoudigingen, maar eer het tegenovergestelde daarvan zijn.

De "Verklaring" raakt echter de meeste taalmoeilijkheden, waarover men in ons land klaagt en die kunnen worden weggedaan zonder inbreuk te maken op het karakter en de wetten van het Nederlandsch. Zij ruimt de bezwaren weg omtrent het gebruik van de dubbele of enkele O en E in opene en gerekte lettergrepen en omtrent dat van de N en S als tusschenletters in samenstellingen. Zij vereenvoudigt de verbuigingen en geslachtsonderscheidingen, zoowel als het gebruik der voornaamwoorden. Zij geeft grootere vrijheid in de vervoeging der werkwoorden en in de woordenkeus.

Wordt de verklaring werkelijk ons CHARTER, dan zou men niet langer telkens een woordenboek behoeven na te slaan, om te weten te komen of "gelooven," "beloven," en "verloven" één of twee O's, of "beeren," "teren" en "teenen" één of twee E's eischen in de lange syllaben. Het zou ook niet noodig zijn, te onderzoeken of "pompoen," "meloen," "kalabas," "aardappel," "abrikoos," "pisang," "straat," "weg" en honderde van andere zelfstandige naamwoorden, welker geslacht niet als op het voorhoofd geschreven staan, mannelijk of vrouwelijk zijn. Het voor den Afrikaander en ook voor vele Hollanders lastige onderscheidingsgebruik van "de" in den eersten en "den" in den derden en vierden naamval zou geheel vervallen. Het Hollandsch zou in het oor van ons volk veel minder stijf, gemaakt en gekunsteld klinken.

Maar hoe zullen deze vereenvoudigingen algemeen burgerrecht verkrijgen en gewettigd worden in Zuid-Afrika? Zullen onze couranten zich dadelijk ervan gaan bedienen? Een voornaam Hollandsch blad te Pretoria bezigt reeds sedert geruimen tijd een vereenvoudigde schrijfwijs, die veel verder gaat dan de thans besprokene. Zullen onze koloniale bladen het in dit opzicht navolgen? Dat zou natuurlijk invloed oefenen op den schrijftrant van hunne, (vooral van de jongere,) lezers.

Hetzelfde zou geschieden, indien een plan, dat bij de jongste Taalbond-Prijsuitdeeling is aan de hand gegeven, werd ten uitvoer gebracht, en een Taalvereenvoudigings-Vereeniging werd opgericht, zooals er een in Nederland bestaat, wier leden zich onderling verbinden, de besproken wijzigingen in spelling en grammatica in hunne brieven en andere geschriften toe te passen.

Maar hoe, indien scholieren en studenten van zoodanigen invloed blijken gaven in hunne antwoorden bij School- en Universiteits-examina, en dat hun door onderwijzers en examinatoren ten kwade werd geduid?

Het is vooral wegens overwegingen van dezen aard, dat het Bestuur van den Z. A. Taalbond laatst besloot, onderwijzers, docenten en professoren in de Hollandsche taal te verzoeken, hunne gedachten uit te spreken in verband met deze zaak.

Om hun een aanschouwelijke voorstelling te geven van de aanbevolen vereenvoudingingen wordt als TWEEDE BIJLAGE bij dit geschrift een paar parallelle kolommen gevoegd van denzelfden tekst, de eene zonder, de andere met die vereenvoudigingen.

Met eene oplossing van deze kwestie kan niet langer worden getalmd. Zelfs al zou de Kaapkolonie zich er buiten houden of een bepaald eindbesluit op de lange baan schuiven, dan zouden de Koloniën over de Vaal en Oranje Rivieren die in handen nemen. Hierboven bleek reeds hoe de voorzitter van de Z.A. Taalbond daarover van regeeringswege is geïnterpelleerd uit de Transvaal, en uit de brieven van Dr. Brill, Rector van het Grey College te Bloemfontein, die wij als DERDE BIJLAGE hierbij opnemen, is het duidelijk, dat het onderwerp ook in Orangia een brandende is, en in hoeverre de Regeering aldaar in dezen een vriendschappelijke gezindheid koestert.

Om beslag te geven aan de zaak zou ook bij den Superintendent-Generaal van Onderwijs in de Kaapkolonie en bij de Universiteit moeten worden aangeklopt. Maar zulks zou met te beter vooruitzicht op een goeden uitslag geschieden, indien de Taalbond in dezen door een aanzienlijk tal van onze onderwijzers en docenten in het Hollandsch gesteund werd.

Het Bestuur van den Taalbond wil u daarom beleefdelijk verzoeken, uwe gedachten over de "Verklaring" der Nederlandsche Taalgeleerden ten eerste in geschrifte mee te deelen aan zijn Secretaris, den heer M. J. BESSELAAR, te Worcester. Daarbij zouden ook vragen als de volgende kunnen worden overwogen:

1. Zouden de vereenvoudigingen, indien ingevoerd, bij alle examina dadelijk gebiedend, of, voor eenigen tijd, facultatief worden gemaakt? Dat wil zeggen, zou (*a*), van een examinandus worden geeischt, zich enkel van de vereenvoudigde spelling en grammatica te bedienen, of, (*b*), zou hij moeten verklaren welk stelsel hij kiest, het thans bestaande of het thans besprokene? En zou, wanneer hij, het *eene* stelsel gekozen hebbende, een woord spelt volgens het *andere*, dat hem als een fout worden toegerekend? Of, (*c*), zou hem gedurende een overgangstijd van een tal van jaren vergund worden *beide* stelsels in zijn antwoorden in een en hetzelfde examen-papier te volgen?

2. Zouden de vereenvoudigingen eerst dan worden toegepast bij examens, wanneer er grammatica's en woordenboeken, die aantoonende, zullen zijn uitgegeven?

3. Hoe zou men die woordenboeken en grammatica's bekomen—door den Taalbond, op het initiatief der Boekverkoopers of door de Regeeringen?

Namens het Hoofdbestuur van den Z. A. Taalbond,

P. J. G. DE VOS, Voorzitter.

M. J. BESSELAAR, Secretaris.

Augustus 1904.

EERSTE BIJLAGE.

Maatschappij der Nederlandsche
Letterkunde te Leiden.

LEIDEN, 6 OCTOBER, 1903.

Gevraagd om advies ter zake van zekere voorstellen ter vereenvoudiging van de schrijftaal in Zuid-Afrika, zooals die werden aangenomen door den Zuid-Afrikaanschen Taalbond en van welke voorstellen hierachter een afschrift staat:

"ZUID-AFRIKAANSCHE TAALBOND.

VEREENVOUDIGING van de SCHRIJFTAAL IN ZUID-AFRIKA.

A. ALGEMEENE BEGINSELEN.

"1. Deze Commissie, die de verschillende richtingen in verband met de Nederlandsche taal hier te lande vertegenwoordigt, is van oordeel, dat onze volksaard en landsomstandigheden een merkbaren en onvermijdelijken invloed uitoefenen op den vorm der taal.

"2. Zij spreekt 't tevens als haar vaste overtuiging uit, dat de tijd gekomen is om te onderzoeken welke wijzigingen door algemeene samenstemming kunnen worden aangebracht, beide bij wijze van vereenvoudiging van de spelling en grammatica, en in het gebruik van woorden, woordvormen en uitdrukkingen, die, ofschoon in Nederland ongewoon, hier algemeen bekend zijn.

"3. Zij meent echter, dat men in dezen met de meeste behoedzaamheid en volgens algemeen erkende beginselen behoort te werk te gaan, en dat daartoe dient te worden vastgesteld:

"(*a*) dat men 't zich geenszins ten doel stelt, een nieuwen taalvorm te scheppen, doch veeleer slechts datgene zoekt te erkennen, wat in den geest van ons volk reeds lang leeft, en, tot op zekere hoogte, burgerrecht heeft erlangd;

"(*b*) dat men geen wijzigingen verlangt, die noodzakelijk afbreuk moeten doen aan de schoonheid, kracht en sierlijkheid der Nederlandsche taal;

"(*c*) dat men, derhalve, zoeken zal, bovengenoemd doel op zoo'n wijze te verwezenlijken, dat men zich voortdurend met vrucht kan blijven bedienen van de literatuur van Nederland;

"(*d*) dat men niet meent, al wat tot deze zaak behoort meteen te kunnen afdoen, maar veel zal moeten overlaten aan de verdere, vrije ontwikkeling der Nederlandsche taal in ons land, en daarom, door samenstemming op hoofdpunten, alleen voorzichtig invloed wenscht uit te oefenen;

"(*e*) dat men, derhalve, in de eerste plaats, het oog heeft op die veranderingen en vereenvoudigingen, die in de algemeene spreektaal van Nederland reeds lang bestaan en, tot op zekere hoogte, ook in de schrijftaal burgerrecht hebben erlangd, om daarvan gebruik te maken voor zoo verre ze ons van dienst kunnen zijn;

"(*f*) dat men echter daartoe den steun en de goedkeuring verlangt van lichamen en personen in Nederland die in taalzaken met gezag kunnen spreken.

"4. Zij sluit zich intusschen bij geen taalkundige richting of partij in Nederland aan, en bedoelt ook niet, dat zoodanige lichamen en personen, door, met het oog op Zuid-Afrika, een en ander goed te keuren, moeten worden geacht, zich bij de eene of andere richting of partij aangesloten te hebben.

B. Voorstellen.

1. *Spelling*,

"1. Lange of gerekte klinkers worden in *open* lettergrepen nooit, in *gesloten* lettergrepen steeds door het dubbele letterteeken aangeduid: *aa*, *nu*, *zo*, *zodanig*, *jaar*, mv. *jaren*, *uur*, mv. *uren*, derhalve ook, *heer*, mv. *heren*, *preek*, mv. *preken*, *oor*, mv. *oren*, (ik) *geloof*, mv. (wij) *geloven*, enz.

"*Aanm.* 1. Waar de duidelijkheid zulks vereischt, wordt een accentteeken gebruikt, in gevallen als: *bedélen* (*bedeelen*), ter onderscheiding van *hédelen*; *beléren* (*beleeren*), ter onderscheiding van *béleren* enz., evenals het gebruik van een accent nu vrij staat in vormen als *téring* naast *teering* (*bevangen*). *onderhouden* naast *onderhóuden*, *overwegen* naast, *overwégen*, enz.

"*Aanm.* 2. In vreemde woorden staat het gebruik van een accent eveneens vrij: *dominé*, *comité*, enz.

"2. Evenwel wordt op 't eind van *eenlettergrepige* woorden en in de daaruit voortgekomen afleidingen en samenstellingen, alsmede in woorden die door samentrekking ontstaan zijn, steeds *ee* geschreven: *twee, tweede, zee, zeevaart, mee*, enz.

"3. Waar in de beschaafde uitspraak de *n* als tusschenletter in samenstellingen niet wordt gehoord, wordt ze ook niet geschreven, dus: *boerewoning, hondehok, paardeberg*, enz.; daarentegen schrijft men de *n* wel in *wagenhuis* (vgl. K.H. *wáénhuis*), *ogenblik* (K.H. *óenblik* en *oomblik*), *goedendag* (K.H. *goeindag*), enz.

"4. In samenstellingen schrijft men de *s* op 't eind van een lettergreep niet, als het volgende lid met *s* begint, dus: *handelschool, zondagschool, volkstem, volkstaal*, enz.

"2. *De Buiging.*

"1. De tweede naamval op *s* wordt zooveel mogelijk alleen daar geschreven, waar hij ook in de beschaafde spreektaal gehoord wordt:

"(*a*) in eigennamen en de als zoodanig beschouwde woorden *vader, moeder*, enz., als het regeerende znw. volgt: *moeders* boek, *vaders* hoed, enz.;

"(*b*) bij zelfstandig gebruikte bnw. in het onz. na *iets, niets*: niets *kwaads*, veel *zoets*, enz.

"2. Het gebruik van de verouderde genitiefsvormen bepaalt zich uitsluitend tot de verheven spreektaal, de taal der gebeden en van den kansel. Overigens vindt men in de beschaafde spreektaal de doorgaande omschrijving van alle naamw. Men bediene zich derhalve van de verbogen vormen alleen waar zulks om den stijl en vooral ter wille van de afwisseling noodig of wenschelijk wordt geacht.

"3. De vormen *een, geen, mijn, zijn, haar, hun, uw* mogen voor alle geslachten en naamvallen, enkel- en meervoud, worden gebruikt: ik heb *een* trouwen vriend; zij heeft *geen* enkelen vijand; eer *uw* vader en *uw* moeder, opdat *uw* dagen verlengd worden, enz.

"4. Bij de bez. vnw. en de telwoorden wordt de meervouds *n* slechts dan gebezigd, wanneer er sprake is van personen: de *mijnen* en de *uwen*; vele *eersten* zullen de *laatsten* zijn.

"3. *De geslachtsonderscheiding.*

"1. Alles wat zich niet onderscheidt door het lidwoord *het*, wordt in alle naamvallen, enkel- en meervoud, voorafgegaan door *de*.

"2. Mannelijk zijn voor het taalgevoel:

"(*a*) de namen van *mannelijke* personen: *koning, man*, enz.

"(*b*) de namen van *mannelijke* dieren, als er een afzonderlijke naam voor het wijfje bestaat: *leeuw, haan*, enz.

"(*c*) de woorden *mensch* en *hond*.

"3. *Vrouwelijk* zijn voor het taalgevoel:

"(*a*) de namen van *vrouwelijke* personen: *koningin, vrouw*, enz.

"(*b*) de namen van *vrouwelijke* dieren: *leeuwin, hen*, enz.

"4. Alle overige znw., behalve de onzijdige, nemen steeds *de* voor zich als bepalend lidw. in alle naamv., enkel- en meervoud.

"Voor ONS taalgevoel zijn ze echter NIET *mannelijk* of *vrouwelijk*, maar *onzijdig*, gelijk uit onderstaande voorbeelden genoegzaan blijkt:

"Is de koffie zoet genoeg? Ja, ik vind *dit* (*het*) reeds te zoet naar mijn smaak.

"Waar koopt u *die* wijn? *Dit* (*het*) is heel goed.

"Wij kunnen *de* azijn, *die* wij gisteren hier gekocht hebben, niet gebruiken; *dit* (*het*) is veel te zuur.

"Waar heb-je *die* pen gekocht? Ik heb *dit* (*het*) bij Juta gekocht.

"Waar heb-je *de* inkt gezet? Ik heb *dit* (*het*) op de tafel gezet.

"De commissie spreekt 't als *zijn* overtuiging uit, enz.

"4. *De voornaamwoorden.*

"1. De *zwakke* of *onbetoonde* vormen der vnw. worden steeds gebruikt, waar geen nadruk vereischt wordt: *me* naast *mij*, *ze* naast *zij* of *haar*, *we* naast *wij*, *'t* naast *het*, enz. Eveneens wordt in de uitspraak streng onderscheiden tusschen *een* (*'n*), eng. *a*, en *één*, eng, *one*.

"2. In het gebruik van de vormen van het *pers. vnw.* van den *tweeden pers.* enk. en meerv., volge men al meer en meer de beschaafde spreektaal:

"*gij* of *ge* wordt in de beschaafde spreektaal nooit gezegd, komt, evenals *thou* in 't Eng., alleen voor in de taal der gebeden en van den kansel, wordt, als men tot zijn meerdere of vreemden spreekt, door *U* en in de gewone omgangstaal door *jij, je*, meerv, *jullie* vervangen.

"3. Het weglaten van het bepalend lidw. vóór de bez. vnw. zelfstandig gebruikt, worde niet als fout gerekend: dit is (*het*) *mijne*, of *van mij*, (*het*) *zijne*, of *van hem*, enz.

"4. Aan te bevelen is het gebruik in de schrijftaal van uitdrukkingen als Jan *z'n* hoed; moeder *haar* doek; wie *z'n* boek heb je daar?; de dominé *z'n* eerste preek, enz.

"5. *Hun* mag niet in plaats van *hen*, maar *ze* mag in plaats van beide staan: ik heb 't *hun* of *ze* gezegd; ik heb *ze* of *hen* niet gezien, enz.

"6. *Hun* mag wèl, naast *haar*, als meervoudsvorm van *haar* gebezigd worden voor vrouwelijke znw.: gelijk de oogen der dienstmaagden zijn op de hand (*harer*, *hunner*) *van haar* of *hùn* vrouwen, enz.

"5. *De vervoeging der w.w.*

"1. De aandacht van onderwijzers wordt bepaald bij de volgende tafel van vervoeging der hulpwerkwoorden:

"I. *Zijn.*

"*Onv. tegenw. tijd:*

"*Enkel-*	*Meervoud.*
"1. *ik ben.*	*wij, ue zijn.*
"2. *u bent, is; jij, je bent.*	*u zijt, jullie zijt, zijn.*
"3. *hij is.*	*zij, ze zijn.*

"II. *Hebben.*

"1. *ik heb.*	*wij, we hebben.*
"2. *u heeft (hebt); jij, je hebt.*	*u hebt, jullie hebt, hebben.*
"3. *hij heeft.*	*zij, ze hebben.*

III. *Zullen.*

"1. *ik zal.*	*wij, we zullen.*
"2. *u zal (zult); jij, je zult*	*u zult.*
"3. *hij zal.*	*zij, ze zullen.*

enz. enz.

"Aanm. De vormen met *gij* mogen wel geschreven worden, maar komen in de spreektaal, behalve in deftigen stijl, in de taal der gebeden en van den kansel, niet voor.

"2. In den onv. verl. tijd van alle werkwoorden zijn de vormen van den 2. persoon enkv. geheel verdrongen door die van den 1. en 3. persoon: derhalve mist de tweede persoon de *t*: *u* of *je nam*, *kreeg*, *sprak*, *trok*, enz.

"3. Bij inversie valt de *t* van den 2. persoon altijd, ook in den onv. tegenw. tijd, weg: *ben-je*, *heb-je*, *zul-je*, *zal-je*, *ging-je*, *loop-je*, enz.

"4. Voor de aanvoegende wijs worden ook in de schrijftaal de vormen der aantoonende wijs gebruikt: ik hoop, dat het *regent* of *zal regenen*.

"Ook de optatief wordt meestal vervangen door den onv. tegenwoordigen of toekomenden tijd: ik wensch, dat ze *komt* of *zal komen*.

"Alleen in verheven taal, b.v. van den kansel, blijven de vormen met *e*: de Heere *zegene* U en *behoede* U, enz.

"6. *De woordenkeus.*

"Geoorloofd is het gebruik van woorden, woordvormen en uitdrukkingen, die, hoewel ongewoon of zelfs geheel onbekend in het Nederlandsch, hier algemeen gangbaar en geldig zijn:

"(*a*) woorden, die voortleven in hun oorspronkelijken (17 de eeuwschen) vorm en beteekenis;

"(*b*) woorden, die voortleven met gewijzigde beteekenis;

"(*c*) woorden en uitdrukkingen, die, naar het karakter van ons volk en den aard van het land, ontstaan zijn, en,

"(*d*) woorden en uitdrukkingen, die aan vreemde talen ontleend zijn en door iedereen gebruikt en begrepen worden."

Verklaren het *Bestuur van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, daartoe gemachtigd door de Gewone Maandelijksche Vergadering der Maatschappij van 2 October, 1903, en de *Commissie voor Taal- en Letterkunde* bij die Maatschappij:

dat de algemeene beginselen volgens welke de Zuid-Afrikaansche Taalbond bij het vereenvoudigen van de schrijftaal in Zuid-Afrika wil te werk gaan in overeenstemming zijn met de wetenschappelijke begrippen omtrent de eischen eener taal;

dat de voorstellen tot vereenvoudiging van de spelling in Zuid-Afrika niet in strijd zijn met het karakter en de wetten der Nederlandsche taal;

dat het alleszins gerechtvaardigd is om woorden en uitdrukkingen die in Zuid-Afrika algemeen bekend zijn ook in de schrijftaal te gebruiken, en dat kleine wijzigingen in woordgebruik en taalvormen, zooals die welke de Zuid-Afrikaansche Taalbond voorstelt, geen afbreuk doen aan de hoogere eenheid der Nederlandsche taal.

Leiden, 5 October, 1903.

Het Bestuur van de Mij. d. Ned. Lett:

P. J. Blok (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univers. te Leiden, Lid v/d. Kon. Akademie v. Wetenschappen te Amsterdam, Ridder in de Orde v. d. Nederl. Leeuw), Voorzitter.

S. G. de Vries (Doctor in de Letteren, Directeur der Universiteits-Bibliotheek te Leiden), Secretaris.

De Commissie voor Taal- en Letterkunde bij de Maatschappij der de Nederlandsche Letterkunde te Leiden:

J. Verdam (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Nederlandsche Taal te Leiden, Lid v. d. Kon. Akad. v. W. te Amsterdam, Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Akademie te Gent), Voorzitter.

G. J. Boekenoogen (Doctor in de Letteren, Lid van de Redactie van het Woordenboek der Nederlandsche Taal te Leiden, Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent), Secretaris.

Verder hebben door onderteekening van het stuk hunne adhaesie betuigd de Heeren:

G. Kalff (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Nederlandsche Letterkunde aan de Univers. te Leiden).

J. E. Heeres (Doctor in de beide Rechten, Hoogleeraar in de Geschiedenis van Nederlandsch Indië aan de Univers. te Leiden, Officier in de Leopoldsorde.)

J. S. Speyer (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in het Sanskrit aan de Univers. te Leiden, Lid van de Kon. Akad. v. W. te Amsterdam),

P. L. Muller (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univers. te Leiden, Lid van de Kon. Akad. v. W. te Amsterdam).

M J de Goeje (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in het Arabisch aan de Univers. te Leiden, Lid van de Kon. Akad v W. te Amsterdam en van verschillende Buitenlandsche Academiën, Ridder in de Orde van d. Nederl. Leeuw, Officier van het Legioen van Eer, Ridder 2 de klasse in de Orde van Medjidié van Turkije, Ridder in de Pruisische Orde Pour le Mérite, Commandeur in de Orde van de Poolster van Zweden).

A. Beets (Doctor in de Letteren, Lid van de Redactie van het Woordenboek der Nederlandsche Taal te Leiden, Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent).

J. J. Salverda de Grave (Doctor in de Letteren, Lector in de Fransche Taal en Letterkunde aan de Universiteit te Leiden, Ridder in de Orde v. d. Nederl. Leeuw, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau).

D. C. Hesseling (Doctor in de Letteren, Privaat-docent aan de Univers. te Leiden, schrijver van een werk over het Afrikaansch, Lid van de Kon. Akad. van Wetensch. te Amsterdam, Officier d' Académie.)

A. E. J. Holwerda (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Archaeologie aan de Universiteit te Leiden en Directeur van het Museum van Oudheden aldaar, Lid van de Kon. Akad. v. W. te Amsterdam).

H. D. van Gelder (Doctor in de Letteren, Lector in de Persische en Turksche Talen aan de Univ. te Leiden).

C. C. Uhlenbeck (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Germaansche Talen aan de Univ. te Leiden).

H. Kern (Doctor in de Letteren, Oud-Hoogleeraar in het Sanskrit aan de Univers. te Leiden, Voorzitter van de Kon. Akademie v. Wetensch. te Amsterdam en Lid van verschillende Buitenlandsche Academiën, Commandeur in de Orde v. d. Nederl. Leeuw, Commandeur van het Legioen van Eer, Ridder in de Pruisische Orde Pour le Mérite, Ridder 2de klasse in de Orde van St. Stanislaus van Rusland, Ridder in de Orde van San Thiago van Portugal.)

J. W. Muller (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Nederl. Taal-en Letterkunde aan de Univer. te Utrecht, Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent).

J. H. Gallée (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Germaansche talen aan de Univers. te Utrecht, Buitenlandsch Eerelid v. d. Kon. Vlaamsche Academie te Gent, Ridder 4de klasse in de Orde van den Rooden Adelaar van Pruisen).

G. W. Kernkamp (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univ. te Utrecht).

H van Gelder (Doctor in de Letteren, Lector in de Geschiedenis aan de Univ. te Utrecht).

J. C. Vollgraff (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Grieksche Taal en Letterkunde aan de Univ. te Utrecht).

P. H. Damsté (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Latijnsche Taal-en Letterkunde aan de Univ. te Utrecht).

W. Caland (Doctor in de Letteren, Lector in het Sanskrit aan de Univ. te Utrecht).

M. Th. Houtsma (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Hebreeuwsche Taal-en Letterkunde aan de Univ. te Utrecht, Lid van de Kon. Akad. v. Wetensch. te Amsterdam.)

W. L. van Helten (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Nederl. Taal- en Letterkunde aan de Univ. te Groningen, Lid van de Kon. Akad. v. Wet. te Amsterdam).

B. Sijmons (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Hoogduitsche Taal-en Letterkunde aan de Univ. te Groningen, Lid van de Kon Akad v. Wet. te Amsterdam, Buitenlandsch Eerelid v. d. Kon. Vlaamsche Acad. te Gent, Ridder in de Orde v. d. Nederl. Leeuw).

A. G. van Hamel (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Fransche Taal-en Letterk. aan de Univ. te Groningen, Ridder in de Orde v. d. Nederl. Leeuw, Ridder van het Legioen van Eer).

J. H. Kern (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Engelsche Taal-en Letterk. aan de Univ. te Groningen),

K. H. Th. Bussemaker (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univ. te Groningen).

H. J. Polak (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Grieksche Taal-en Letterk. te Groningen, Lid van de Kon. Akad. v. Wetensch. te Amsterdam).

U. P. Boissevain (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univ. te Groningen, Lid van de Kon. Akad. v. Wet. te Amsterdam),

J. van Wageningen (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Latijnsche Taal-en Letterk. aan de Univ. te Groningen),

G. Heymans (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Geschiedenis der Wijsbegeerte aan de Univ. te Groningen, Lid van de Kon. Akad. v. Wet. te Amsterdam).

C. M. Kan (Doctor in de Letteren, Officier d'Instr. Pub. Hoogleeraar in de Land- en Volkenkunde aan de Univ. te Amsterdam).

J. te Winkel (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Nederl. Taal-en Letterkunde aan de Univ. te Amsterdam, Buitenlandsch Eerelid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent).

J. Woltjer (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Letteren aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Lid van de Kon. Akademie v. Wetensch. te Amsterdam, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Ridder in de Orde van den Nederl. Leeuw).

H. O. Rogge (Doctor honoris causa in de Godgeleerdheid, Oud-Hoogleeraar in de Geschiedenis aan de Univ. te Amsterdam, Lid van de Kon. Akad. v. Wetensch. te Amsterdam).

M. A. van Melle (Doctor in de Medicijnen, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan de Univers. te Amsterdam).

K. Kuiper (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Grieksche Taal en Letterk. aan de Univ. te Amsterdam).

R. C. Boer (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in het Sanskrit aan de Univ. te Amsterdam).

J. M. J. Valeton (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Oude Geschiedenis aan de Univ. te Amsterdam, Lid van de Kon. Akad. v. Wetensch. te Amsterdam).

H. T. Karsten (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Latijnsche Taal en Letterk. aan de Univ. te Amsterdam).

J. C. Matthes (Doctor in de Letteren, Hoogleeraar in de Hebreeuwsche Taal-en Letterk. aan de Univ. te Amsterdam, Ridder in de Orde v. d. Nederl. Leeuw).

W. de Vreese (Doctor in de Letteren, Professor in de Ned. Taal aan de Univ. te Gent, Lid van de Kon. Vlaamsche Academie te Gent).

J. Vercoullie (Professor in de Nederl. Philologie aan de Univ. te Gent).

P. Fredericq (Doctor in de Letteren, Professor in de Geschiedenis te Gent, Lid van de Kon. Academie van Wetenschappen te Brussel).

H. Logeman (Doctor in de Letteren, Professor in de Engelsche Taal- en Letterkunde aan de Univ. te Gent.)

HET BEZOEK.

(Uit: "*Schetsen uit de Pastorij te Mastland.*")

1843.

Mijn oom Jan, een jonger broeder van mijnen onvergetelijken vader, is een Rotterdamsch tabakskooper, die een zeer goed burgerbestaan heeft. Hij is geen karikatuur en heeft weinig zonderlings: zijne eigenaardigheid bestaat juist daarin, dat hij geheel en al Hollandsch burgerman, geheel Rotterdammer en geheel tabakskooper is. Zijn handel vult een groot deel van zijn hoofd en hart, en hij kan nooit nalaten, u toch iets van *Portorico* en *Maryland* mede te deelen, al is het maar bij het stoppen van zijne pijp. Hij leeft evenwel niet enkel voor en in handelszaken; want hij is natuurlijk in eene societeit en in een leesgezelschap. Beide staan op denzelfden trap in zijne achting: flesch en pijp, en boek en gesprek, het zijn alles geene *zaken*, het is *tijdpasseering*. Zoo beschouwt hij dan ook de literatuur en drukpers geheel als vak van *negotie*: de schrijver levert, de lezer betaalt, daarmede is alles geliquideerd; alleen heeft de lezer zich over eenen kwaden koop te beklagen, als hij zich *niet geamuseerd* heeft; is het boek goed, wat zal hij er dan veel aan prijzen? het was immers wel betaald?—In de societeit des avonds, zoowel als des morgens bij de courant, is hij een staatkundige, zooals alle Hollanders dat zijn. Hij beslist over het lot van *Turkije* en van *Spanje;* hij verzet zich hevig tegen alle nieuwe belasting, maar eindigt met haar te betalen, en hij is een doodvijand van omwentelingen, van de Franschen met hunne

(Uit: "*Schetsen uit de Pastorie te Mastland, 1843.*")

1901.

Mijn oom Jan, een jonger broer van mijn onvergetelijke vader, is een Rotterdamsch tabakskoper, die een zeer goed burgerbestaan heeft. Hij is geen karikatuur en heeft weinig zonderlings: zijn eigenaardigheid bestaat juist daarin, dat hij geheel en al Hollandsch burgerman, geheel Rotterdammer en geheel tabakskoper is. Zijn handel vult een groot deel van zijn hoofd en hart, en hij kan nooit nalaten, u toch iets van *Portorico* en *Maryland* mee te delen, al is 't maar bij 't stoppen van zijn pijp. Hij leeft evenwel niet enkel voor en in handelszaken; want hij is natuurlijk in een societeit en in een leesgezelschap. Beide staan op dezelfde trap in zijn achting: flesch en pijp, en boek en gesprek, het zijn alles 'geen *zaken*, 't is *tijdpasseering*. Zo beschouwt hij dan ook de literatuur en drukpers geheel als vak van *negotie*: de schrijver levert, de lezer betaalt, daarmee is alles gelikwideerd; alleen heeft de lezer zich over een kwade koop te beklagen, als hij zich *niet geamuseerd* heeft; is 't boek goed, wat zal hij er dan veel aan prijzen? 't was immers wel betaald?—In de societeit 's avonds, zowel als 's morgens bij de courant, is hij een staatkundige, zoals alle Hollanders dat zijn. Hij beslist over 't lot van *Turkije* en van *Spanje;* hij verzet zich hevig tegen elke nieuwe belasting, maar eindigt met ze te betalen, en hij is een doodvijand van omwentelingen, van de Franschen met

regie en van alle belasting op de koffij en den tabak.

Wat zijn ligchaam betreft, oom Jan geniet doorgaans eene vaste gezondheid. Hij erkent dan ook slechts twee menschelijke kwalen: *gevatte koude* en *verstoppingen*, en de twee geduchtste wapenen hier tegen, de camille en vlier en de rhabarber, maken zijne geheele huis-apotheek uit. Alle ernstige ziekten ontstaan, zijns inziens, daar uit, dat deze middelen verzuimd of te laat gebruikt worden. Andere, vooral slepende kwalen, zijn in zijn oog nieuwigheden., ketterijen, schandelijke inkruipsels. De tering zou hij alleen nog als eene landziekte willen erkennen, schoon zij veel uit het knijzen en uit hypochondrie voorkomt; maar zenuwziekten zijn een bederf van onze goede oude Hollandsche zeden, eene Parijsche mode, hier tot onze schande ingevoerd.

Oom Jan is geheel stedeling. De dampkring, waarin hij adem haalt (eenen enkelen dag in het jaar uitgezonderd, dien hij bij mij doorbrengt) strekt zich uit van het *Nieuwe-werk* tot de *Plantage* en van de *Heul* tot de *Boompjes*. De stadsstraten zijn zijn levensweg; de *Maas* is voor hem de stroom des tijds en de boomen op de havens de beelden der jaargetijden. Aan dit alles heeft hij genoeg, en hij gaat dan ook alleen in den tabakshandel, in het courantennieuws of in de boeken van zijn leesgezelschap met de gedachten verder. Iemand, die reist zonder noodzaak, is in zijn oog een onvergenoegd mensch, die te huis geen rust, misschien wel eene kwade conscientie heeft, en het buitenleven schijnt hem het ware element voor boeren en voor koeijen: wat hem zelven aangaat, hij is overtuigd, dat hij er binnen

hun regie en van alle belasting op de koffie en de tabak.

Wat zijn lichaam betreft, oom Jan geniet doorgaans een vaste gezondheid. Hij erkent dan ook slechts twee menschelijke kwalen: *gevatte kou en verstoppingen*, en de twee geduchtste wapenen hiertegen, de camille en vlier en de rhabarber, maken zijn hele huis-apotheek uit. Alle ernstige ziekten ontstaan, zijns inziens, daaruit, dat deze middelen verzuimd of te laat gebruikt worden. Andere, vooral slepende kwalen, zijn in zijn oog nieuwigheden, ketterijen, schandelijke inkruipsels. De tering zou hij alleen nog als een landziekte willen erkennen, schoon ze veel uit 't kniezen en uit hypochondrie voorkomt; maar zenuwziekten zijn een bederf van onze goede oude Hollandsche zeden, een Parijsche mode, hier tot onze schande ingevoerd.

Oom Jan is geheel stedeling. De dampkring, waarin hij ademhaalt (een enkele dag in het jaar uitgezonderd, die hij bij mij doorbrengt) strekt zich uit van 't *Nieuwe-werk* tot de *Plantage* en van de *Heul* tot de *Boompjes*. De stadstraten zijn z'n levensweg; de *Maas* is voor hem de stroom des tijds en de bomen op de havens de beelden der jaargetijden. Aan dit alles heeft hij genoeg, en hij gaat dan ook alleen in de tabakshandel, in 't courantenieuws of in de boeken van zijn leesgezelschap met de gedachten verder. Iemand, die reist zonder noodzaak, is in zijn oog een onvergenoegd mensch, die thuis geen rust, misschien wel een kwade conscientie heeft, en 't buitenleven schijnt hem 't ware element voor boeren en voor koeien: wat hemzelf aangaat, hij is overtuigd, dat hij er binnen

drie maanden en stellig in den eersten winter de tering zetten zou.

Zoo verre het portret, nu volgt het origineel.

Donderdag morgen zit ik te acht ure aan het ontbijt, dat als ter smokkel gebruikt en haastig weg geruimd wordt. Daarna heb ik gedurig, hoe ik ook aan iets anders zoekt te denken of iets anders te doen, mijn oog onafgewend op den schoonen, slingerenden dijk met zijn prachtig geboomte, dat sieraad onzer vruchtbare landouwen. Tegen tien ure zie ik van verre een rijtuig: dat zullen zij zeker zijn! Mijne vrouw spant al de scherpte harer oogen in, om het toch regt goed te onderscheiden, kleine Bram vertelt met veel wijsheid, hoe hij zeggen zal: "Dag oom!" en Mina vraagt, zoo goed en kwaad zij kan: "Brengt tante koek mede?"

Daar houdt de char-a-banc voor het hekje van de pastorij stil. Oom heeft een zakdoek in de hand, om zich het zweet af te wisschen, en tante een reticuul enz. enz. Eén, — twee, — drie, — vier, — vijf, — nu zijn al de kinderen ontpakt, en de verdere pakkage volgt: fourage en ballast, of het voor acht dagen was. Wat of die menschen toch al mede brengen? Ik weet het reeds. Daar komt oom aan met eenen grooten zak tabak, dien hij bij zijne bezoeken niet vergeet; had hij zoo veel kinderen niet, hij deed zeker nog veel meer, zoo hartelijk duwt hij mij al vast den zak in den arm: "Daar, jongen; zoo lang ge nog rookt, verdient de doctor niet veel aan u" — Tante, hoewel blakende en hijgende, blijft nog de laatste in het rijtuig, om eerst voorzigtig eenen tulband uit te pakken en daarna een paar flesschen wijn en dan "de afleggers, die nicht buiten nog

drie maanden en stellig in de eerste winter de tering zetten zou.

Zo ver 't portret, nu volgt 't origineel.

Donderdag morgen zit ik te acht ure aan 't ontbijt, dat als ter smokkel gebruikt en haastig weg geruimd wordt. Daarna heb ik gedurig, hoe ik ook aan iets anders zoek te denken of iets anders te doen, mijn oog onafgewend op de schone, slingerende dijk met zijn prachtig geboomte, dat sieraad onzer vruchtbare landouwen. Tegen tien ure zie ik van verre een rijtuig: dat zullen ze zeker zijn! Mijn vrouw spant al de scherpte van haar oogen in, om het toch recht goed te onderscheiden, kleine Bram vertelt met veel wijsheid, hoe hij zeggen zal: "Dag oom!" en Mina vraagt, zoo goed en kwaad ze kan: "Brengt tante koek mee?"

Daar houdt de char-a-banc voor 't hekje van de pastorie stil. Oom heeft een zakdoek in de hand, om zich 't zweet af te wisschen, en tante een reticuul enz. enz. Eén, — twee, — drie, — vier, —vijf, —nu zijn al de kinderen ontpakt, en de verdere pakkage volgt: fourage en ballast, of 't voor acht dagen was. Wat of die menschen toch al mee brengen? Ik weet 't reeds. Daar komt oom aan met een grote zak tabak, die hij bij zijn bezoeken nooit vergeet; had hij zo veel kinderen niet, hij deed zeker nog veel meer, zo hartelijk duwt hij me al vast de zak in de arm: "Daar, jongen; zo lang je nog rookt, verdient de dokter niet veel aan je." Tante, hoewel blakende en hijgende, blijft nog de laatste in 't rijtuig, om eerst voorzichtig een tulband uit te pakken en daarna een paar flesschen wijn en dan, "de afleggers, die nicht buiten nog wel

wel gebruiken kan." En ondertusschen is oom ook nog niet binnen gekomen, maar berekent naauwkeurig met den voerman, wanneer hij weer voor zal komen, "om vooral niet in den donker te rijden." Eindelijk komt alles te zitten.

Daar is ons gezin dan op eens meer dan verdubbeld, kinderen met kinderen en menschen met menschen vermeerderd.

Mijne vrouw stelde voor, om in den koepel koffij te drinken: "het gezicht was daar zoo ruim en zoo vroolijk." Dat wilde zeggen voor iemand, die de taal eener Hollandsche huismoeder verstaat, dat wij haar in den weg zaten bij de toebereidselen voor den maaltijd, die eene Hollandsche vrouw even zorgvuldig voor haar gasten bedekt, als een generaal zijne slagorde voor den vijand en een acteur zijne garderobe en zijne losse schermen voor het publiek.

Wij zijn dan naar den koepel verhuisd. Oom Jan zit en rookt. "Wel, Willem, wel, jongen! ge ziet er toch smal uit. Zeker hebt ge met de Maartsche buijen hier buiten al vrij wat koude opgedaan, en daar komt die koorts van, als men niet bij tijds uitzweet. Nu, houd u maar goed en zet dat geheele ziek zijn uit uw hoofd. Het zou toch regt jammer wezen als ge hier aan het sukkelen geraakte, zoo altijd zonder aanspraak onder die lompe boeren! En dan, aan zoo eenen dorpslapper kunt ge uw corpus ook niet best wagen." — Ik vergenoegde mij met van Pierre de Meaux, die mij in mijne ziekte uitmuntend en hartelijk behandeld had, te zeggen, dat onze chirurgijn nog al bijzonder wel schikte. Ik wist toch, dat dit de hoogst mogelijke lof was, dien ooit een plattelands-heelmeester bij hem verwerven kon: aan het bestaan van eenen

gebruiken kan." En ondertusschen is oom ook nog niet binnen gekomen, maar berekent naauwkeurig met de voerman, wanneer hij weer voor zal komen, "om vooral niet in de donker te rijden." Eindelijk komt alles te zitten.

Daar is ons gezin dan op eens meer dan verdubbeld, kinderen met kinderen en menschen met menschen vermeerderd.

Mijn vrouw stelde voor om in de koepel koffie te drinken: "'t gezicht was daar zo ruim en zo vrolijk." Dat wilde zeggen voor iemand, die de taal van een Hollandsche huismoeder verstaat, dat we ze in de weg zaten bij de toebereidselen voor de maaltijd, die een Hollandsche vrouw even zorgvuldig voor haar gasten bedekt, als een generaal zijn slagorde voor de vijand en een akteur zijn garderobe en zijn losse schermen voor 't publiek.

We zijn dan naar de koepel verhuisd. Oom Jan zit en rookt. "Wel, Willem, wel, jongen! je ziet er toch smal uit. Zeker heb je met de Maartsche buien hier buiten al vrij wat kou opgedaan, en daar komt de koorts van, als men niet bij tijds uitzweet. Nu, hou je maar goed en zet dat hele ziek zijn uit je hoofd. 't Zou toch recht jammer wezen, als je hier aan 't sukkelen raakte, zo altijd zonder aanspraak onder die lompe boeren! En dan, aan zoo'n dorpslapper kun je je corpus ook niet best wagen." — Ik vergenoegde me met van Pierre du Meaux, die me in mijn ziekte uitmuntend en hartelijk behandeld had, te zeggen, dat onze chirurgijn nog al bizonder wel schikte. Ik wist toch, dat dit de hoogst mogelijke lof was, die ooit een plattelands-heelmeester bij hem verwerven kon; aan 't bestaan

dorps-chirurgijn, wien men zich even goed vertrouwen kon, alls aan een stads doctor, kon hij onmogelijk gelooven. De *lompe boeren* liet ik voor hetgeen zij waren. Want, nadat ik in vroeger jaren menige onaangename schermutseling zonder eenige vrucht met oom Jan gehad, ja, somtijds bijna zijne vriendschap verbeurd heb, is mijne tactiek met hem geworden: op onzijdigen grond te handelen, mijn terrein gedekt te houden en het zijne niet aan te vallen, en ik kan aan alle menschen, die met lieden van vaste en onverzettelijke principes te doen hebben, deze taktiek als beproefd aanbevelen; ja, ik beschouw haar bijna als pligt omtrent meer bejaarden, wanneer die vaste principes hen niet verhinderen, achtingswaardige menschen en opregte christenen te zijn. Wij verbeteren hen niet, wanneer wij naar hunne geliefde stokpaarden vijandig de hand uitstrekken.

Neef Willem en ik hadden onder deze redeneering van oom al meer dan eens door de glazen deur in den tuin gekeken naar de spelen der kinderen: neef met eenen kwalijk bedwongen lach om hunne kluchtige sprongen en met heimelijken lust, om nog eens mede te spelen, en ik, — ach! ik hield mijn hart vast. O, mijne randen! gisteren heeft mijn tuinman nog den ganschen dag gewerkt, om hen netjes af te steken en bij te planten. En was het dat nog maar alleen! maar ziet, daar gaat het waarlijk dwars door mijne tulpen henen! . . . Ja, lezer! zij spelen krijgertje, en de vervolgde weet even goed als mijn doove meid, zonder één les in de mathesis, "dat de regte lijn de kortste afstand is tusschen twee punten;" doch deze onderwerpt zich toch nog, op eene enkele

van een dorps-chirurgijn, wie men zich even goed vertrouwen kon, als aan een stads-dokter, kon hij onmogelijk geloven. De *lompe boeren* liet ik voor wat ze waren. Want, nadat ik in vroeger jaren menige onaangename schermutseling zonder enige vrucht met oom Jan gehad, ja, somtijds bijna zijn vriendschap verbeurd heb, is mijn taktiek met hem geworden: op onzijdige grond te handelen, mijn terrein gedekt te houden en het zijne niet aan te vallen, en ik kan aan alle menschen, die met lui van vaste en onverzettelijke principes te doen hebben, deze taktiek als beproefd aanbevelen; ja, ik beschouw ze bijna als plicht omtrent meer bejaarden, als die vaste principes ze niet verhinderen, achtingswaardige menschen en oprechte christenen te zijn. We verbeteren ze niet, als we naar hun geliefde stokpaarden vijandig de hand uitstrekken.

Neef Willem en ik hadden onder deze redenering van oom al meer dan eens door de glazen deur in de tuin gekeken naar de spelen der kinderen: neef met een kwalijk bedwongen lach om hun kluchtige sprongen en met heimelijke lust, om nog eens mee te spelen, en ik,--ach! ik hield mijn hart vast. O, mijn randen! gister heeft mijn tuinman nog de gansche dag gewerkt, om ze netjes af te steken en bij te planten. En was 't dat nog maar alleen! Maar ziet, daar gaat 't waarlijk dwars door mijn tulpen heen! . . . Ja, lezer, ze spelen krijgertje, en de vervolgde weet even goed als mijn dove meid, zonder één les in de mathesis, "dat de rechte lijn de kortste afstand is tusschen twee punten;" doch deze onderwerpt zich toch nog, op een enkele uitzondering ter sluik

uitzondering ter sluik na, aan de regelen van het Engelsch plantsoen, maar de neefjes . . . . . Neen, het is niet langer uit te staan. En zie daar den kleinen Bram ook al, en Mina slepen ze bij de hand door struiken en perken heen. 't Is of mijne eigene kinderen ook dol en uitgelaten zijn!

Dat was niet langer aan te zien. Ik stond dan op en sloeg eene wandeling voor. De voorslag werd aangenomen. Ik maakte van deze gelegenheid gebruik, om aan de verwoesting ten minste eenigszins paal en perk te stellen. Ik naam den schijn aan, — 't was maar half opregt! — van mijne kinderen en het kindermeisje van alles de schuld te geven. Oom begreep, dat dit huisvaderlijke zaken waren, die hem niet aangingen, en zag ondertusschen naar de lucht, in vreeze, dat het niet droog zou blijven, ofschoon er niet anders dan witte wolkjes te zien waren, die van zijne pijp uitgezonderd Maar tante vatte met de gewone vrouwelijke schranderheid mijne bedoeling, verbood de neefjes en nichtjes, om buiten de paden te gaan, en zeide: "Ja, neef, zij zijn wat wild, als zij eene enkele maal buiten zijn. Gij moogt morgen ochtend den tuinman alles wel eens laten opharken."

Opharken, was het daarmede maar te doen!

Oom begon te verhalen van zijnen lieven tuin aan den *Binnenweg*, dien hij had gehuurd voor de gezondheid van Willem en Jansje, toen zij nog klein waren, en waar hij menige gezellige flesch met zijne vrienden gedronken had, maar die hem juist daardoor "wat hoog op stok liep."

Ik nam de vrijheid om aan te merken, dat de natuur er in 't klein verkocht wordt, ieder vrucht-

na, aan de regelen van 't Engelsch plantsoen, maar de neefjes. . . . . Neen, 't is niet langer uit te staan. En zie daar de kleine Bram ook al, en Mina slepen ze bij de hand door struiken en perken heen. 't Is of mijn eigen kinderen ook dol en uitgelaten zijn!

Dat was niet langer aan te zien. Ik stond dan op en sloeg een wandeling voor. De voorslag werd aangenomen. Ik maakte van deze gelegenheid gebruik, aan de verwoesting ten minste eenigszins paal en perk te stellen. Ik nam de schijn aan,—'t was maar half oprecht!—van mijn kinderen en 't kindermeisje van alles de schuld te geven. Oom begreep, dat dit huisvaderlijke zaken waren, die hem niet aangingen, en zag ondertusschen naar de lucht in vrees, dat 't niet droog zou blijven, ofschoon er niets anders dan witte wolkjes te zien waren, die van zijn pijp uitgezonderd. Maar tante vatte met de gewone vrouwelijke schranderheid mijn bedoeling, verbood de neefjes en nichtjes, om buiten de paden te gaan, en zei: "Ja, neef, ze zijn wat wild, als ze een enkele maal buiten zijn. Je mag morgen ochtend de tuinman alles wel eens laten opharken."

Opharken, was 't daarmee maar te doen!

Oom begon te verhalen van zijn lieve tuin aan de *Binnenweg*, die hij had gehuurd voor de gezondheid van Willem en Jansje, toen ze nog klein waren, en waar hij menige gezellige flesch met zijn vrienden gedronken had, maar die hem juist daardoor "wat hoog op stok liep."

Ik nam de vrijheid om aan te merken, dat de natuur er in 't klein verkocht wordt, ieder vrucht-

boompje verhuurd en dat ook het uitzigt meestal in smalle reepjes afgeknipt en onder veel buren naauwkeurig verdeeld is.

Tante roemde dan ook het vrije buitenleven, zoo als wij het genoten, althans in den zomer: "Het is voor de kinderen zoo gemakkelijk en zoo gezond, en men heeft buiten alles zoo versch en voor niet uit zijnen eigenen tuin, dat men in de stad duur betalen moet."— "*Voor niet!*" dacht ik en zuchtte! want de tuin zou deze week niet *voor niet* mijn eigendom wezen!

Wij waren genaderd tot de schutting, met leiboomen beplant, terwijl de vrouwen nog eens naar hunne kinderen gingen zien. Juist was ik bezig met oom en neef te wijzen, hoe veel iedere abrikoos en perzik beloofde; maar opziende bemerkte ik, dat oom met zijnen rug er naar toe stond, en neef Willem, denkende, dat hij niet bespied werd, een afgevallen appeltje opraapte, om er de spelende kinderen mede te gooijen.

Wij wandelden verder op. Wat treurige verwoestingen! Door zwakte gevoeliger dan anders, weende ik bijna van spijt bij het gezigt van mijne plat getrapte ridderspooren. Een weinig verder ziet mijn roode meiboom er uit als een vogel, wien door den mededoogenloozen sperwer de verderen zijn van 't lijf gescheurd. Tante zelve heeft de schaar met den zilveren ketting uitgehaald, om eenen ruiker te plukken, en nicht Jansje vlecht bloemenkransen en roemt op een sentimenteelen toon het zalige genot van de schoonheden der natuur . . . . . O, Mij!

Oom heeft nu twee malen den tuin rond gewandeld en vindt dit al wel genoeg. "Hoe is het,

boompje verhuurd en dat ook 't uitzicht meestal in smalle reepjes afgeknipt en onder veel buren nauwkeurig verdeeld is.

Tante roemde dan ook 't vrije buitenleven, zoals we 't genoten, althans in de zomer; "'t Is voor de kinderen zo gemakkelijk en zo gezond, en men heeft buiten alles zo versch en voor niet uit zijn eigen tuin, dat men in de stad duur betalen moet."— "*Voor niet!*" dacht ik en zuchtte, want de tuin zou deze week niet *voor niet* mijn eigendom wezen!

We waren genaderd tot de schutting, met leiboomen beplant, terwijl de vrouwen nog eens naar hun kinderen gingen zien. Juist was ik bezig met oom en neef te wijzen, hoe veel ieder abrikoos en perzik beloofde; maar opziende bemerkte ik, dat oom met zijn rug er naar toe stond, en neef Willem, denkende, dat hij niet bespied werd, een afgevallen appeltje opraapte, om er de spelende kinderen mee te gooien.

We wandelden verder op. Wat treurige verwoestingen! Door zwakte gevoeliger dan anders, weende ik bijna van spijt bij 't gezicht van mijn plat getrapte ridderspooren. Een weinig verder ziet mijn rode meiboom er uit als een vogel, wie door de meedogenloze sperwer de veren zijn van 't lijf gescheurd. Tante zelve heeft de schaar met de zilveren ketting uitgehaald, om een ruiker te plukken, en nicht Jansje vlecht bloemenkransen en roemt op een sentimentele toon 't zalige genot van de schoonheden der natuur . . . . . O, Mij!

Oom heeft twee malen de tuin rond gewandeld en vindt dit al wel genoeg. "Hoe is 't, nichtje, kunnen

nichtje, zouden wij geene koffij drinken? Want als het schikken kon, wilde ik niet gaarne te laat eten: wij zijn vroeg op geweest, en moeten voor den donker ook weder te huis zijn."

Mijne vrouw verzekerde oom, dat hij haar "de woorden uit den mond nam," en wij gingen weder naar den koepel, gelukkig vergezeld door den kleinen stoet, die op moeders reticuul vlaste en ten minste etende en drinkende minder kwaad zou doen.

Zoodra de kindren, ook die van mij, rijkelijk het hunne ontvangen hadden, hunkerden zij weder, nog met de handen vol koekjes, om de enge ruimte te verlaten. Ook ik begon er naar te verlangen; want het schemerde mij voor de oogen en ruischte mij als een najaarsstorm in de ooren, en ik moest ditmaal den tuin aan mijn hoofd opofferen.

Nu was eerst weder een geregeld gesprek mogelijk. Nicht Jansje, die eene roos onder den neus hield en tusschen beide de oogen naar den hemel, of liever naar de zoldering van mijn koepeltje sloeg, bragt het weder op "de namelooze zaligheden van het buitenleven".

we geen koffie drinken? Want als 't schikken kon, wou ik niet graag te laat eten: we zijn vroeg op geweest, en moeten voor de donker ook weer thuis zijn."

Mijn vrouw verzekerde oom, dat hij ze "de woorden uit de mond nam," en we gingen weer naar de koepel, gelukkig vergezeld door de kleine stoet, die op moeders reticuul vlaste en ten minste etende en drinkende minder kwaad zou doen.

Zodra de kinderen, ook die van mij, rijkelijk het hunne ontvangen hadden, hunkerden ze weer, nog met de handen vol koekjes, om de enge ruimte te verlaten. Ook ik begon er naar te verlangen; want 't schemerde me voor de ogen en ruischte me als een najaarstorm in de oren, en ik moest ditmaal de tuin aan mijn hoofd opofferen.

Nu was eerst weer een geregeld gesprek mogelijk. Nicht Jansje, die een roos onder de neus hield en tusschen beide de ogen naar de hemel, of liever naar de zoldering van mijn koepeltje sloeg, bracht 't weer op "de nameloze zaligheden van 't buitenleven."

DERDE BIJLAGE.

Grey College, Bloemfontein,
4 April 1904.

Den Hooggeleerden Wel-Eerw. Heer,
Professor P. J. G. DE VOS,
Stellenbosch.

Hooggeleerde Heer,

Met de vorige post heb ik u een exemplaar toegezonden van een adres over het onderwijs in het Hollandsch in de O.R.K., waarvan de laatste bladzijden de zaak van taalvereenvoudiging aanroeren die, nu zeven jaar geleden, op een Congres, te Kaapstad gehouden onder uw voorzitterschap, besproken werd.

Op dat Congres werd aan eene uitvoerende Commissie o.a. opgedragen: door het beleggen van verdere vergaderingen en congressen desvereischt, de zaak van de taalvereenvoudiging te bevorderen.

In verband hiermede zou ik gaarne uw oordeel en dat van de overige leden dier Commissie willen vernemen, in hoever gij den tijd geschikt acht voor een nieuwe poging daartoe. De reden waarom ik zulk een poging wenschelijk vind, is, dat het Hollandsch onderwijs in de gewezen republieken weder moet geregeld worden, en het dus van het hoogste gewicht is, zoo spoedig doenlijk de beginselen vast te stellen volgens welke die regeling zal geschieden.

Zulk een regeling behoort m.i., niet voor de nieuwe Kolonies alleen te gelden, maar voor geheel Zuid-Afrika, en het zou dus veel waard zijn, indien een Congres uit vertegenwoordigers van geheel Zuid-Afrika bestaande, thans een gezaghebbend advies uitbracht, dat voor de verschillende Departementen van Onderwijs en voor den Raad der Universiteit kon worden gelegd.

Ik ben reeds eenigen tijd in die richting alhier werkzaam en meen te kunnen zeggen, dat bij het Departement van deze Kolonie een voorstel in onzen geest steun zou vinden. Uit den brief van den Heer Sargant, mij naar aanleiding van mijn adres gezonden en daarmede gepubliceerd, stelt hij (op bldz. 29) voor dat er een conferentie te Bloemfontein zou worden gehouden, en wel in het Grey College.

Als zulk een Conferentie in Juni a.s. kan worden belegd zou Bloemfontein mogelijk wel de geschiktste plaats daarvoor zijn. Is het, daarentegen, wenschelijk de zaak tot de zomervacantie uit te stellen, dan zou Kaapstad misschien geschikter zijn, daar de zomer de meeste leden naar het zeestrand in de nabijheid van Kaapstad trekt.

Ik ben reeds met den Heer N. Hofmeyr, thans te Pretoria, Secretaris onzer Commissie, in een informeele voorloopige correspondentie omtrent deze zaak getreden, en hij heeft mij zijn groote ingenomenheid met mijn plannen betuigd. Ik hoop ook aan Professor Viljoen een gelijkluidend schrijven te richten, en van uw beider antwoord zal het afhangen of er thans andere stappen zullen worden genomen of niet.

Hopende dat gij mijne vraag in overweging zult willen nemen, en met Dr. Viljoen en, mogelijk, anderen bespreken, en mij den uitslag uwer bespreking mededeelen, noem ik mij, onder betuiging mijner bijzondere hoogachting,

Uw. d.w. Dienaar,

J. BRILL.

Grey College, Bloemfontein,

4 April 1904.

Prof. Dr. W. J. Viljoen,

Stellenbosch.

Waarde Dr. Viljoen,

Ik heb de vrijheid genomen u een paar dagen geleden een exemplaar te zenden van een toespraak tot onderwijzers over het onderwijs in Hollandsch, voornamelijk met het oog op een daarin voorkomende passage over de wenschelijkheid van taalvereenvoudiging. De heer Sargant en het Departement van Onderwijs in de O.R.K., en, naar ik meen, ook in de Transvaal, schijnen nogal gunstig over de zaak te denken, en ik meen—daar het een zaak is die geheel Zuid Afrika raakt—dat de tijd gekomen is eene Conferentie over de vraag te houden, liefst van dezelfde personen die in Januari '97 te Kaapstad een eerste Congres gehouden hebben, en zich aansluitende aan de toen genomen besluiten. Tijd en plaats van zulk een Conferentie wensch ik aan den Voorzitter en Secretaris der toen benoemde Uitvoerende Commissie —Prof. de Vos en N. Hofmeyr—over te laten, en heb beiden

over de zaak geschreven. Persoonlijk zou ik wenschen, óf een bijeenkomst in Juni a.s. te Bloemfontein, óf in de aanstaande zomervacantie te Kaapstad of Stellenbosch. Gaarne zou ik ook uw gevoelen vernemen zoowel over de hoofdvraag als over de vragen van plaats en tijd.

Ik heb min of meer gevolgd wat de couranten van tijd tot tijd hebben medegedeeld over uwe werkzaamheid in de zaak tijdens uw verblijf in Europa, en heb den indruk dat ook daardoor de vraag tot grootere rijpheid is gebracht en de opinie in—wat ik mag noemen—Groot-Nederland gunstig er over gestemd is geworden.

Mogelijk hadt gij, in aansluiting aan uwe werkzaamheid in Nederland en België, reeds een plan gevormd om hier verdere stappen te nemen. In dat geval hoop ik, dat gij er niet tegen zult hebben, dat vertegenwoordigers der gewezen Republieken zich bij zoodanig plan aansluiten, te meer, daar de nieuwe Koloniën *nu* een besluit zullen moeten nemen omtrent den vorm van Hollandsch bij het onderwijs te volgen.

Mij overtuigd houdend van uwe belangstellende samenwerking in alles wat het behoud der Hollandsche taal in Zuid-Afrika bevorderen kan, noem ik mij hoogachtend,

Uw d.w. Dienaar en Vriend,

J. BRILL.

Grey College, Bloemfontein,
25 April 1904.

Prof. Dr. W. J. VILJOEN,
Stellenbosch.

Hooggeleerde Heer,

Het doet mij genoegen, uit uw schrijven van 8 dezer te zien, dat gij bereid zijt eene Conferentie over de kwestie van taalvereenvoudiging bij te wonen. Ik heb ook aan Prof. de Vos, als Voorzitter der vorige Conferentie, over de zaak geschreven.

Met belangstelling zie ik uw rapport te gemoet over de resultaten door u bereikt tijdens uw laatste bezoek aan Nederland en België. Zoover mij uit de couranten gebleken is, hebt gij daar de adhaesie der voornaamste autoriteiten verkregen voor zekere vereenvoudigingen in spelling en spraakkunst, ik vermoed op den grondslag door ons op de vorige Conferentie vastgesteld en in overeenstemming met het stelsel van Dr. Kollewijn.

Indien deze mijn indruk juist is, dan begin ik mij af te vragen, of het niet het beste zou zijn ons bij het door u verworvene neer te leggen en, zonder verdere bespreking of Conferentie, mogelijk na eenige correspondentie, uw rapport aan te nemen als den grondslag van een voorstel tot vereenvoudiging, dat voorgelegd zal worden aan de verschillende regeeringen.

Wat mij persoonlijk aangaat, zou ik waarschijnlijk verder willen gaan dan uwe voorstellen reiken, maar het is niet de vraag wat mij wenschelijk voorkomt, maar wat op het oogenblik bereikbaar is, en kans heeft algemeen te worden aangenomen.

Gaarne zou ik nu van u willen vernemen, of gij het met mij eens zijt, dat, indien uw rapport word aangenomen als grondslag, eene Conferentie niet langer noodig zou zijn, dan of gij meent, dat zulk een Conferentie toch haar nut zou hebben.

Inmiddels zal het mij aangenaam zijn een afdruk van uw rapport te ontvangen.

Hoogachtend uw d.w. Dienaar,

J. BRILL.